

Lövétei Lázár László

Himnusz az élethez

(*Visky András Kitelepítés című könyvéről*)

1854 februárjában, szibériai száműzetése vége felé írja Dosztojevszkij bizonyos Natalja Dmitrijevna Fon-Vizinának, az egyik dekabrista száműzött feleségének (aki önként követte férjét Szibériába, önfeláldozóan segítve az elítélteket, köztük Dosztojevszkijt is): „ha valaki bebizonyítaná, hogy Krisztus nem egyenlő az igazsággal, és az igazság valóban nem volna egyenlő Krisztussal, akkor én inkább Krisztussal kívánnék maradni, mintsem az igazsággal”. Annyira szép ez a mondat, hogy fölöslegesnek tartom hosszan morfondírozni fölötte! És amúgy is tudjuk – például John Keats *Óda egy görög vázához* című verséből –, hogy „A Szép: igaz, s az Igaz: szép – sose / Áhítsatok mást, nincs föbb bölcsesség!”

Ritka szép (tehát nagyon igaz) könyv Visky András *Kitelepítése* is. Alig telik el 100 év Dosztojevszkij fent említett levele után, amikor a református lelkész édesapát – az 1956-os magyarországi forradalom következményeként – 22 év börtönre ítélik Romániában. A Visky családot pedig (vagyis a Budapesten született édesanyát és hét gyermekét) kitelepítik a román gulágra, ellenforradalmi tevékenység miatt. Visky András, legkisebb fiúként akkor alig kétéves. Ismétlem: ellenforradalmi tevékenység miatt! Egy alig kétéves gyermeket! Az embernek „kél káromkodni kedve”, aztán a könyvet olvasva szörnyen elszégyelli magát: káromkodnak helyette a kitelepítettek életét megnyomorítani hivatott figurák! Embertelen körülmények, permanens éhség, dermesztő fagy, megaláztatás, kétségbeesés, az édesapa hiánya, a szabadulás után is folyamatos vegzálás... – és mégis, mindezek ellenére is megtörténik a csoda: bár mindegyre elsírtam magam, végül egy életigenlő, „optimista” könyvet tettem le a kezemből, eszembe is jutott rögtön egyik nagy-nagy kedvencem, a 25 évre Távol-Északra száműzött Varlam Salamov *Kolimai elbeszélésekje*, csak míg Salamov hatkötetes novellaciklusa afféle „vádirat az életről”, addig Visky könyve igazi „himnusz az élethez”, az embertelen körülmények, permanens éhség, dermesztő fagy, megaláztatás, kétségbeesés, az édesapa hiánya ellenére is. Most már csak azt kéne kideríteni, hogy mégis hogyan, mi módon sikerült elérnie Viskynek ezt a jelentős bravúrt?!

Egyik kézenfekvő magyarázat lehet a véletlen szerencse, az ti., hogy a Visky család magával viheti a száműzetésbe a Biblia Károli-féle fordítását. Isten tehát – napi olvasmányként –, elvileg, velük van. Elvileg, mondom, hiszen Isten nem barakk-födém, nem borulhat mindig oltalmazóan a Visky család fölé, érzik is néha a hiányát a bărăgani kényszerlakhelyen. De amikor hiányzik, Isten ebben a hiányban is jelen való. Hadd magyarázzam meg egy személyes példával, mire gondolok: otthon, Lövétén mindig „Isten maradjon!”-nal búcsúzom el édesapáméktól. Elkészítési formuláról, amolyan „állandósult szókapcsolatról” van szó, nem gondolok bele komolyabban, hogy tényleg ott marad-e, ott lábatlankodik-e édesapáméknál Isten. De tudom róluk, hogy előbb-utóbb belebotlanak Istenbe, mint egy macskába, aki a legváratlanabb pillanatokban bukkan elő az ágy alól...

A másik magyarázat számomra egyértelműen Nényu személyében keresendő... Ja, igaz is: elfelejtettem az imént megemlíteni Nényut, a gyermekek pesztonkáját, aki önként kíséri el a Visky családot a száműzetésbe... Szoktunk néha panaszkodni, hogy milyen kevés pozitív hős van az irodalomban. Nos, büszkén jelenthetem, hogy Visky András Nényu személyében a magyar irodalom egyik legszebb pozitív figuráját rajzolta meg! A kötet borítóján szereplő fotó alapján nagydarab, drabális fehérnépről van szó. Lefagynak a lábujjai a román gulágon, mégis józan, gyakorlatias, földszagú őrzőangyala a gyermekeknek éppúgy, mint az édesanyának. Nem, egyáltalán nem az oxymoront hajkurászom ezzel a „földszagú őrzőangyal”-lal: Nényu személye tényleg maga a rögválóság, legalábbis a *Kitelepítés* elhitette velem, hogy léteznek az önzetlen szeretetnek ilyen angyalai. Visky András már csak Nényu figurája miatt is díjat érdemelne...

S apropó díj: muszáj vagyok hazabeszélni egy kicsit. Ugyanis nem tudom nem észrevenni, hogy néhány éve az Erdélyben (vagy Erdélyről) íródó irodalomnak mintha egyfajta konjunktúrája lenne! Nagyon sok jó írónk repatriált Erdélyből, emiatt (is) el szoktam szontyolodni néha, de lám!, a vérveszteség ellenére is, ma is íródnak olyan könyvek Erdélyben, amelyek szó szerint segítenek élni, és pont itt, Erdélyben élni! Köszönöm Visky Andrásnak a *Kitelepítést*, és szívből gratulálok a díjhoz!

Csikszentdomokoson, 2022. november 24-én